

המעלה אברי (/ אמור') בעלי מומים לגבי מזבח; אמר רבא: עובר משום בל תקטירו כולו ומשום בל תקטירו מקצתו. אביי אמר: אין לוקים על לאו שבכללות (אלא לוקה אחת. רש"י ותוס' עפ"י הגמרא). והשיבו על אביי מהברייתא.

א. כן הגירסה לפנינו [ויש גורסים 'רבה' במקום 'רבא']. ואילו הרמב"ם החליף הגירסה ופסק שאין לוקין אלא אחד, כרבא (איסורי מזבח א, ד ובכס"מ; ספר המצוות ל"ת צד). ודעת הרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ סוף שרש ט) והרשב"א (בתשובה קמא) שהלכה שלוקין משום כולו ומשום מקצתו.
 ב. כתב בספר מקדש דוד (קדשים ה, ב) שלדברי רבי עקיבא (בזבחים פד.) שבעלי מומין שעלו על המזבח לא ירדו, צריך לדחוק שאין חייב משום הקטרת בעלי מומין אלא כשזרק מהרצפה על המזבח, אבל אם העלה דרך הכבש, הלא מיד כשהגיע לכבש קלטו המזבח ושעון הקטרה, ושוב א"א לחייבו על ההקטרה, ועל ההעלאה לכבש א"א לחייבו משום בל תקטירו שאין זו בגדר 'הקטרה'.

מבואר בגמרא (בל"א) שאזהרת בעל מום קיימת אף בבמת יחיד (וערש"י ורש"י זבחים קכ. מקדש דוד קדשים כ, ג. וע"ע בכורות יד:), וכן בקדשי נכרים (וע' מנחת חינוך רצב שדייק מלשון הרמב"ם שעובר בזה בכל הלאוין שיש בשל ישראל).

ב. רבא אמר שהמקדיש בעל מום לדמי נסכים לוקה משום ביזוי קדשים שהניח התמימים והקדיש בעלי מומים. וכן הביאו לסייע מהברייתא ופרשו שנחלקו בזה התנאים; לתנא קמא לוקה, בין בנדר בין בנדבה (נדבה... ולנדר לא ירצה), ולרבי אין לוקה אלא בהרצאת גופו, כלומר שהקדיש לגופו להיקרב (אבל הקדיש לדמים, לעולה או לנסכים – אינו לוקה לדעתו. עפ"י שטמ"ק אות לו. וע' חו"ב).
 כמו כן המקדיש בהמה טמאה או נקבה לעולה – לוקה כמקדיש בעלי מומין, הגם שהקדישה לדמיה (תוס'). ויש שהקשו על מקור חידוש זה (ע' רש"י; יהגה האריה; חדושים ובאורים להלן יט: וע"ע גלינות קה"י כ.).

ולבדק הבית מביאים בעל מום (ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אתו ולנדר...).

דין המתפס תמימים לבדק הבית – לעיל ה-ו.

דף ז

ט. האם הכהנים ממירים בחטאת ובאשם ובבכור? האם הבעלים ממירים בהם?

אין הכהנים ממירים אלא בשלהם (– בקרבנות שהפריש הכהן לעצמו, או בבכור שנולד לו. רש"י, רמב"ם), אבל לא בחטאת ולא באשם. בבכור [בחוצה לארץ, שאינו עומד להקרבה. ה:] נחלקו תנאים; לדעת רבי עקיבא (ורבי אלעזר ברבי שמעון בברייתא ה:) אינם ממירים, כחטאת וכאשם (והיה הוא ותמורתו יהיה קדש, היכן קדושה חלה עליו – בבית בעלים, אף תמורה בבית בעלים). ולדעת רבי יוחנן בן גוריון (וכן ת"ק בברייתא) ממירים מפני שהכהנים זוכים בו בחייו.

לדברי רב נחמן שבכור בזמן הבית אין בו זכיה לכהנים עד הקרבתו, פרשו בגמרא (ה:) שלא נחלקו התנאים אלא בבכור בחוצה לארץ שאינו עומד להקרבה [אף על פי שאם בא ייקרב לדעת רבי שמעון], אבל בארץ לדברי הכל אין הכהנים ממירים.

הלכה כרבי עקיבא שאין הכהנים ממירים בבכור (רמב"ם תמורה א, ט. ע' לח"מ בכורות א, יז).
הבעלים ממירים בקרבן שלהם, בין בחטאת ואשם, בין בבכור בבית בעליו.

דפים ז - ח

י. א. האם ראוי הכהן למכור בכור בהמה טהורה, בכור תם ובעל מום, חי ושחוט?
ב. בכור בהמה שנוולד לאדם שהוא ספק כהן ספק ישראל, מה דינו?
ג. בכור בהמה שבעיר הנדחת, האם נהרג עם שאר בהמות העיר?
ד. הכופר בחברו בבהמת בכור שהפקיד אצלו, ונשבע על שקר והודה – האם חייב בקרן וחומש ואשם כשאר כופר בפקדון?

א. שנינו: בכור, מוכרים אותו תם – חי (אבל לא שחוט), שבזיון קדשים הוא לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח. רש"י. ומסתבר שגם ר"נ שמעמיד המשנה בזמן הזה מודה לדין זה הגם שאינו מבואר במשנה. ע' רעק"א, ובעל מום – חי ושחוט. [ומקדשים בו את האשה].

לדברי רב נחמן אמר רבה בר אבוח, דוקא בזמן הזה הכהנים מוכרים אותו תם מפני שאינו עומד להקרבה, אבל בזמן שבית המקדש קיים, כיון שעומד להקרבה אין מוכרים אותו שאין לכהנים זכיה בו אלא מהקטרת אימורים ואילך (רש"י). ורבה הקשה על כך מכמה מקומות, ותרצו את כולם.

מבואר מהגמרא (וכן מפורש בתוס' ב"ק יב: ד"ה בבכור. אבל ברמב"ם לא הובא) שגם בכור בזמן הבית ובחול – דינו כבזמן הזה, שאעפ"י שאם בא ייקרב (לר"ש), אך כיון שסתמו אינו עומד להקרבה – ממון כהן הוא. א. דינו של רב נחמן אמור לדעת רבי יוסי הגלילי שקדשים קלים ממון בעלים הם, ששונה מתנות כהונה שלא זיכתה תורה לכהנים אלא משלחן גבוה (ב"ק יג.). וכתבו התוס' (כאן ובב"ק יב: ד"ה ואם) שלחכמים אפילו בזמן הזה בכור תם אינו ממון כהן. ויש אומרים שלא נחלקו חכמים בבכור בזמן הזה שהוא ממון בעלים (כן כתב החו"א בכורות כב, בדעת הרמב"ם [וע"ש תמורה לא, ז שנקט בסתם כדברי התוס']).

ב. נראה שבכור שנוולד בזמן הזה, ונבנה המקדש – הריהו חוזר להיות ממון גבוה. וכן להפך, בכור שנוולד בזמן הבית ואח"כ נחרב – נהיה ממון כהן.

וכן בכור בחול שהוא ממון הדיוט, שהביא וזהו לארץ – דינו להיות ממון גבוה (מנחת שלמה ב"ק יב: ויש להעיר מלשון רבנו גרשום כאן 'דהכא באיזה בכור קתני... בבכור הבא מחול' לארץ... ורהיטת לשונו שאפילו בא לארץ נשאר ממון בעלים [ומה שהוצרך לכך ולא פירש בחול], י"ל מפני שאין נראה להעמיד דין הכתוב שבא לחול בלבד], אך אין זה מוכרח).

ג. משמע מפשט הגמרא, ממה שמקשים על רב נחמן מדרשות הכתובים, שדין זה שאינו נמכר – מדאורייתא הוא, שהרי אינו שלו.

כשנמכר תם, אמר רב חסדא: אינו נמכר אלא לכהן אבל לישראל אסור. ופרש רב הונא בריה דרב יהושע הטעם, מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות בכך שמוכר בכור תם בזול לישראל, וסבורים כאילו מויל לו כדי שיתן לו הלה בכורות עדרו. ואילו בבית רב אשי נהגו התר בדבר.

א. לדעה האוסרת למכור לישראל משום שנראה ככהן המסייע, משמע מרש"י שדוקא תם אסור למכור אבל בעל מום מותר, שאינו מוכרו בזול. וכ"כ הגר"א בהגהותיו. ובספר שפת אמת צדד לאסור, ופירש שייך גם בזה שיוזיל לו משום שאסור לשקלו ככל בשר.